

Plenum

Onsdag 4.3.2020 kl. 14.01—18.04

3. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om Hansel Ab, 60 § i lagen om offentlig upphandling och koncession samt 64 § i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster

Regeringens proposition RP 47/2019 rd

Utskottets betänkande EkUB 1/2020 rd

Första behandlingen

Talman Matti Vanhanen: Ärende 3 på dagordningen presenteras för första behandling. Till grund för behandlingen ligger ekonomiutskottets betänkande EkUB 1/2020 rd. Nu ska riksdagen besluta om innehållet i lagförslagen.

Debatt

14.02 **Timo Heinonen kok:** Arvoisa herra puhemies! Hyvät edustajakollegat ja muut paikallaolijat! Tämä esitys Hanselista koskee siis sitä, että sääntelyllä pyritään ajantasaistamaan Hansel Oy -yhteishankintayksikön tehtäviä ja säädösviitekehystä siten, että se vastaisi nykyistä paremmin Hanselin palveluja käyttävien tahojen toimintojen digitalisoitumiseen, julkisten varojen käytön läpinäkyvyysvaatimuksiin ja kansainvälisten yhteishankintojen kautta myös hankintayksikön toiminnan tehostamispyrkimyksiin.

Kun tässä on nyt nostettu esille Hansel ja Hanselin toiminta, niin ei voi olla kysymättä sitä, miten nämä tavoitteet toteutuvat siinä, että 65-prosenttisesti valtion omistama ja 35-prosenttisesti Kuntaliiton kautta kuntien omistama yhtiö toimii näissä hankinnoissa niin, että kilpailutetaan 50 miljoonan suuruisia hankintoja kertahankintana. Tähän on aiheellisesti puuttunut joukko kansanedustajia kristillisdemokraattien edustaja Peter Östmanin johdolla. He ovat kysyneet, miten pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuudet osallistua julkisten hankintojen kilpailutuksiin tässä toteutuvat, ja he ovat osoittaneet tuon varsin aiheellisen kysymyksensä omistajaohjausministeri Sirpa Paaterolle.

Tässähän on kyse siitä, että valtionyhtiö Hansel Oy on yhteiskunnallisesti merkittävä toimija ja myös tärkeä hankintalain toimeenpanija ja hankintalain käyttäjä. Valtio ja kunnat siis omistavat tämän yhtiön yhdessä, ja nyt ne ovat tehneet jättisuuren hankinnan ensin siivoustarvikkeista ja liikkeellä on myös ruokatarvikkeiden erittäin suuri ostokokonaisuus. Näitä ostoja ei tämä valtion ja kuntien omistama yhtiö ole jaotellut millään tavalla osiin, vaan yhden toimittajan odotetaan jatkossa toimittavan kaikki mahdollinen. Ja nyt minun kysymyksen kuuluu: nousiko esimerkiksi valiokunnassa tämä asia esille? Valiokunnan puheenjohtaja, kokoomuksen edustaja Vartiainen, on täällä täysistunnossa myös paikalla. Toisaalta haluan osoittaa myös maamme hallitukselle ja omistajaohjausministeri Sirpa Paaterolle kysymyksen: millä tavalla tämäntyyppinen kilpailutus toteuttaa hankintalain

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

henkeä mutta toisaalta myös tämän valtion ja kuntien omistaman yhtiön peruseriaa ja tehtävää?

Pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuudet kilpailla julkisissa hankinnoissa tämän tyyppisissä kilpailutuksissa ovat käytännössä nolla. Voi kysyä, toteutuvatko tässä ne eduskunnan hankintalaille asettamat tavoitteet, että hankinnat on toteutettava tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina ja pyrittävä järjestämään niin, että myös pk-yritykset pystyvät osallistumaan näihin tasapuolisesti. Toisaalta pitää kysyä myös sitä, toteutuvatko tämän tyyppisissä hankinnassa EU:n hankintadirektiivin tavoitteet, joissa myös pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutukseen alleviivataan. Ja tämä hankintadirektiivi muuten sitoo myös Suomea EU:n jäsenmaana.

Nyt tässä jättisuurissa hankinnassa siis odotetaan, että kilpailun voittaja pystyy myymään 150 hankintayksikölle nämä kaikki hankittavat tuotteet, ja jos ei pysty, niin sitten he eivät pysty osallistumaan tähän kilpailutukseen. Näinhän tämä järjestelmä ei voi toimia. Minun mielestäni Hansel tarvitsisi selkeästi vahvempaa, kotimaisia pieniä ja keskisuuria yrityksiä edistävää omistajaohjausta pääministeri Sanna Marinin hallitukselta ja omistajaohjausministeri Sirpa Paaterolta niin, että alleviivattaisiin laatua, alleviivattaisiin mahdollisuuksien mukaan myös kotimaisuutta tai esimerkiksi sitä, että meillä on Suomessa tuotteita, joita tehdään kierrätysmateriaalista. Kierrätys, ekologisuus — itse kokisin äärimmäisen tärkeäksi, että tämäntyyppinen valtion ja kuntien yhdessä omistama yhtiö toimisi näissä poikkeuksellisen vastuullisesti.

Tämä iso 50 miljoonan kilpailutus siis koskee puhdistus- ja desinfointiaineita, siivousvälineitä, henkilökohtaisen hygienian aineita, roskapusseja ja jättesäkkejä, ja jos et pysty näitä kaikkia tarjoamaan, niin et tarjoa mitään. Eihän tässä ole kyllä mitään järkeä, jos ajatellaan koko maan elinvoimaisuutta, ja sen takia osoitan kysymyksen myös esimerkiksi edustaja Hoskoselle, kun on totuttu hänen pitävän koko Suomen asiaa täällä esillä: millä tavalla omistajaohjauksessa nyt hallitus, jossa tekin olette mukana, toteuttaa tätä koko maan elinvoimaisuutta?

Hankintalain mukaan hankinnat on pyrittävä järjestämään siis siten, että pienet ja keskisuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti muiden tarjoajien kanssa osallistumaan tarjouskilpailuun. Näin ei Hansel tällä hetkellä toimi, ja toivoisin, että me voisimme tänään saada myös maamme hallitukselta tähän vastauksia, mihin toimenpiteisiin ollaan ryhtymässä, että näitä jättisuuria kilpailutuksia ei enää tulevaisuudessa nähtäisi. Ja kun asia on nimenomaan tänään auki, niin toivon, että tähän voitaisiin kuulla myös vastauksia valiokunnassa käydyn keskustelun pohjalta. [Ville Vähämäki: Hyviä kysymyksiä, vastaukset puuttuu!]

Puhemies Matti Vanhanen: Arvoisat edustajat, ilmoitan, että Viron puhemies Henn Pöhluaas on valtuuskuntineen saapunut seuraamaan täysistuntoa. Eduskunnan puolesta toivottan arvoisat vieraat tervetulleiksi seuraamaan täysistuntoamme. [Suosionosoituksia]

14.09 Tiina Elo vihr: Arvoisa puhemies! Meillä on tänään käsittelyssä hallituksen esitys koskien julkisen sektorin hankintapalveluita tarjoavan Hansel Oy:n toimintaa. Hansel on

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

voittoa tavoittelematon osakeyhtiö, josta valtio omistaa 65 prosenttia ja Kuntaliitto 35. Hanselin tavoitteena on julkisten varojen käytön tehostaminen sekä tuottavuuden lisääminen hankintatoimessa. Sen tehtävä on tuottaa yhteishankintatoimintoja ja hankintojen tukitoimintoja, ylläpitää hankintasopimuksia sekä tuottaa hankintatoimeen liittyviä asiantuntija- ja kehittämispalveluja.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan Hansel-lain muuttamista siten, että yhtiön tehtävänä voisi olla hankintajärjestelmän ylläpito ja kehittäminen sekä hankintatiedon käsittelyssä ja analysoinnissa käytettävien palvelujen tuottaminen asiakkailleen. Palvelut parantavat hankintayksiköiden mahdollisuuksia kehittää hankintojensa organisointia, johtamista ja suunnittelua. Hankintojen aiempaa parempi suunnittelu vähentää hallinnollisia kustannuksia ja tehostaa julkisten varojen käyttöä.

Arvoisa puhemies! Julkisten hankintojen kilpailuttaminen nähdään tyypillisesti hankintayksiköiden mekaanisena ostotoimintana. Hankinnat nähdään myös liian usein vain viranomaisten omien tehtävien toteuttamisen tukitoimintona. Vieläkään hankintojen potentiaalia edistää kestävä kehitys tavoitteita ei ole riittävästi tunnistettu.

Julkisten hankintojen vuosittainen arvo on Suomessa noin 35 miljardia euroa, joka vastaa keskimäärin 16:ta prosenttia bruttokansantuotteesta. Näiden lukujen perusteella on selvää, että julkisissa hankinnoissa piilee valtava potentiaali ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti vastuullisten ja kestävien hankintojen toteuttamiseen. Yhteishankinnat ovat tehokas keino edistää valtion vastuullisuutta koskevien päätösten jalkauttamista hankintoihin. Suuren volyymin ansiosta voidaan vaikuttaa uudenlaisten palveluiden syntymiseen sekä ohjata tuotteiden ja palveluiden kehitystä ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväan suuntaan.

Talousvaliokunta kuitenkin toteaa mietinnössään, että yhteishankintayksikön suuri vahvuus, hankintojen kokoaminen suuriksi kokonaisuuksiksi skaalaetujen saavuttamiseksi, on samalla myös sen heikkous. Väliportaan tuominen hankintaprosessiin voi pidentää välimatkaa palvelun tai tuotteen ostajan ja myyjän välillä, jolloin asiakkaan kokemukset eivät välity palvelun tarjoajalle. Hankintojen kokoaminen suuriksi kokonaisuuksiksi on myös omiaan suosimaan suuria palveluntarjoajia uuden hankintalainsäädännön jakamisvelvoitteesta huolimatta. Tähän onkin kiinnitettävä huomiota, jotta pienet ja keskisuuret yrityksetkin voivat menestyä kilpailutuksissa.

Arvoisa puhemies! Jotta hallitusohjelman tavoitteisiin voidaan täysimääräisesti päästä, on hankintalakia uudistettava. Hankintaosaamisen tasoa ja hankintalain velvoittavuutta kestäviin hankintoihin ja laatuarviointiin on edelleen nostettava. Hallitusohjelman kirjauksen mukaan hankintalakia tullaan muuttamaan siten, että hiili- ja ympäristöjalanjälki sisällytetään hankintakriteereihin ympäristövaikutuksiltaan merkittävässä hankinnoissa. Hankintalain mahdollisia muutostarpeita selvitetään myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä. Laadullisten kriteerien huomioon ottamista on vahvistettava julkisissa tarjouskilpailuissa. Hankintojen vastuullisuutta lisätään arvioimalla hankintalain ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisten rikkomusten poissulkemisperusteiden laajentamisperusteet sekä keinot korostaa yritys- ja verovastuullisuutta.

Arvoisa puhemies! Nyt esitettävät muutokset koskien Hansel Oy:n toimintaa ovat tarpeellisia mutta eivät suuressa mitassa johda kestävien ja vastuullisten hankintojen lisääntymiseen. Todellisia parannuksia julkisten hankintojen kautta vaikuttamiseen saamme hankintalakia uudistamalla. Tekemällä kestäviä hankintoja rakennamme hiilineutraalia ja hyvinvoivaa Suomea sekä elinvoimaisia kuntia. Kestävät ja innovatiiviset julkiset hankin-

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

nat tulee vakiinnuttaa toimintatavaksi. Hankintalain uudistaminen on käynnistettävä viipymättä.

14.14 Ari Koponen ps: Arvoisa herra puhemies! Täytyy nyt oikoa edustaja Heinosen sanomisia tuossa alussa: tätä asiaa kumminkin kysyivät jo viime lokakuussa edustajat Lundén, Junnila ja Koponen. [Ben Zyskowicz: No niin, kunnia niille, joille kunnia kuuluu!] — Kyllä, kyllä. Juuri näin.

Kysyimme tosiaan ministeri Paaterolta jo lokakuussa, miten Hansel huomioi pk-yritykset kuntien hankinnoissa. [Timo Heinonen: Mitä hän vastasi?] Ministerin vastauksen mukaan pienet toimijat on huomioitu hyvin. [Timo Heinonen: Ei! — Arto Satonen: Hyvin huonosti!] Hankintalain kokonaisuusudistus oli kyllä onnistunut, mutta lakia tulisi myös kunnioittaa. Toimeenpanossa on tehtävää sadoissa hankintayksiköissä. Ensisijaisesti on huolehdittava, että hankintalain tavoite toteutuu, eli pk-yritykset pääsevät mukaan kilpailemaan tasapuolisesti muiden toimijoiden kanssa. Yhteishankintoja voitaisiin jakaa useammille tavarantoimittajille, jotta tervettä kilpailua syntyisi mahdollisimman paljon. Vain tällä tavalla pk-yrityksillä on kapasiteettia vastata hankintailmoitukseen. Yhteishankintayksiköiden käyttö on johtanut kuitenkin usein siihen, että hankinnat toteutuvat niin suurina kokonaisuuksina, että kilpailua syntyy lähinnä vain suurimpien toimijoiden kesken. Yhtä tai useampaa yritystä perusteetta suosivat hankinnat ovat valitettavan yleisiä Kilpailu- ja kuluttajaviraston mukaan. Myös esityksen lausuntokierroksella talousvaliokunta totesi, että hankintojen kerääminen suuriksi kokonaisuuksiksi on omiaan suosimaan suuria palveluntarjoajia. Suuria mammuttihankintoja, joihin pääsee vain yksi yritys toimittamaan, valtion omistaman yhtiön ei pidä toteuttaa.

Arvoisa puhemies! Asia on erittäin tärkeä lukuisille pk-yrityksille. Hallituksen tulisi ymmärtää, että tämä on kuolinisku paikalliselle tekemiselle ja pienempien sekä pohjoisempien kuntien työllisyydelle. Yritykset monesti työllistävät kuntalaisia ja pääsevät kasvamaan ja kehittymään, kun ne saavat sopimuksen julkisen sektorin kanssa. Tämä vahvistaa alueen elinvoimaa ja taloutta. Omistajana valtion on ohjattava Hanselia niin, että se huomioi pk-yritykset kaikissa hankinnoissaan. [Timo Heinonen: Oikein!]

14.16 Janne Sankelo kok: Arvoisa puhemies! Talousvaliokunta tosiaan kävi Hansel-asiasta hyvän asiantuntijakuulemisen, jossa ehdotettu sääntelyn ajantasaistaminen sai tukea. Tosin siinä nähtiin myös tiettyjä elementtejä, jotka eivät ole täysin ongelmattomia. Niitä asioita aikaisemmissa puheenvuoroissa jo sivuttiin.

Hanselin tehtävien osalta esimerkiksi asiantuntijapalveluissa on paljon sellaisia kokonaisuuksia, joita tarjoavat myös yksityisesti toimivat asianajo- ja konsulttitoimistot. Talousvaliokunta pitikin ongelmallisena, että julkishallinnon toimija, joka saa lakiin perustuen tietoa markkinoiden toiminnasta, harjoittaa varsin samanlaista toimintaa kuin mitä markkinoilla yksityiset elinkeinonharjoittajatkin. Tämä koskee siis erityisesti hankinta-asiantuntijapalveluja.

Talousvaliokunta totesi myös, että jännitteisyys Hanselin aseman ja yksityisten toimijoiden oikeusaseman välille tulee osaltaan myös siitä, että Hansel ei siitä säädetyin lain mukaan saa tuottaa voittoa. Tämä merkitsee joko palvelun hinnoittelua kustannusvastaavuusperiaatteella, mikä on omiaan luomaan markkinahäiriön, tai sitä, että laskennallinen, palveluiden hintaan lisättävä kate käytetään Hanselin muuhun toimintaan. Hanselin toiminnan mahdollisesti aiheuttama markkinahäiriö onkin minimoitavissa sillä, että sen tehtäviä

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

tulee tulkita mahdollisimman suppeasti erityisesti hankintoja koskevien asiantuntijapalvelujen osalta. Käsillä olevalla lainsäädännöllä Hanselin toiminta kuitenkin laajenee.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston tulee seurata toiminnan vaikutuksia ja tehdä tarvittavat muutokset, jos niihin on tarvetta.

Arvoisa puhemies! Myös yrittäjäjärjestöissä on kannettu huolta Hanselin kilpailuttamien kokonaisuuksien laajuudesta. Tämä huoli on esitetty aivan lähiaikoinakin — vaikka kirjallisia kysymyksiä on tehty käsittääkseni jo viime syksynä. Hankintalaki on kuitenkin tässä asiassa selkeä. Sen tavoitteeksi on kirjattu, että hankinnat on toteutettava tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina. Hankinnat on pyrittävä järjestämään siten, että pienet ja keskisuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti muiden tarjoajien kanssa osallistumaan tarjouskilpailuihin. EU-hankinnoista säädetään, että mikäli hankintaa ei jaeta osiin, siitä on esitettävä perusteet. Hanselin onkin yhteiskunnallisesti merkittävänä toimijana näytettävä esimerkkiä hankintalain toteuttamisessa.

Arvoisa puhemies! On siis tärkeää turvata pk-yrittäjien mahdollisuudet osallistua kilpailuihin esimerkiksi jakamalla isot kilpailutukset pienempiin osiin. Julkisissa hankinnoissakin pitää toimia reiluilla markkinoilla, joilla erikokoiset yritykset voivat toimia. Se turvaa työllisyyttä ja julkisen sektorin edulliset hinnat, mikä on tietenkin meidän kaikkien etu.

14.20 Arto Pirttilahti kesk: Arvoisa puhemies! Todellakin meillä on käsittelyssä Hanselilainsäädäntö. Eli viime kaudellahan oli kaksi julkisiin hankintoihin liittyvää lainsäädäntökokonaisuutta. Toinen oli Hanselin ja kuntahankintojen yhdistyminen ja toinen oli hankintalain uudistus. Tämä on iso asia. Todellakin nämä julkiset hankinnat ovat 35 miljardia vuodessa, ja niihin nämä lainsäädäntökohdat puuttuvat.

Nyt käsittelyssä oleva lainsäädäntö on juurikin tämän Hanselin se toinen vaihe, eli tästä Hanselistä tehdään tällä hetkellä myös viranomainen, joka voi kerätä tietoa. Se jäi vähän viime kaudella meillä tuolla talousvaliokunnassa pöydälle, kun siinä oli muutamia selvitetäviä kohtia, ja nyt on saatu se päätökseen. Todellakin tämä oli talousvaliokunnan yksimielinen mietintöesitys. Mutta tässä on duubioita, kuten edellisestä puheenvuorosta on esille tullut.

Nyt tehdään isompaa hankintayksikköä. Kuinka se sitten toimii tässä kentässä, missä juuri viime kaudella teimme uuden hankintalain: eli sen, että hankintoja voidaan pilkkoa, niissä voidaan katsoa alueellinen työllisyys, niissä voidaan katsoa ympäristötekijät, niissä voidaan katsoa innovaatiot ja niin edelleen? Voidaan neuvotella muun muassa hankintarenkaitten kanssa etukäteen. Esimerkiksi ruokahankinnoista voidaan katsoa, onko siellä lähialueilla saatavissa kausituotteita paikallisiin oppilaitoksiin, kouluihin tai hoitolaitoksiin.

Mutta kuinka se nyt toteutuu tämän uuden hankintalain puitteissa? Sehän yksi ongelma tässä taustalla on, että näissä julkisissa hankkeissa kunnat eivät ole ottaneet käyttöönsä uutta hankintalakia täysimääräisesti. Eli meidän pitää valistaa kuntia: ottakaa se ja sen kaikki mahdollisuudet käyttöön. Täytyy myöntää, että yrittäjäjärjestöilläkin on tällä hetkellä hankke, joka neuvoo pienyrittäjiä mutta myös kuntia siinä suhteessa, että päästään tekemään näitä niin sanottuja hankintoja myös lähialueella.

Yksi ongelma tässä varmaan on se, että meidän virkamiehet ovat vähän arkoja tekemään päätöksiä, koska näistä hankintalain esityksistä on tehty valituksia, eivätkä uskalla tehdä uusilla periaatteilla näitä päätöksiä. Eli meidän pitää myös rohkaista näitä virkamiehiä tekemään uuden hankintalain mukaisia päätöksiä, missä on nämä asiat huomioitu, ei

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

pelkkä euro, vaan myös nämä useat tekijät, ja varsinkin innovaatio-osio, joka viimeisessä hankintalaissa tuli esille.

Tässä asiassa Hanselin viimeaikaisista hankinnoista on toki myös keskustassa osaltaan oltu huolissaan. Meidän taloustiimimme teki viime viikolla siitä kanssa kannanoton. Toivomme, että Hanselin hankinnat eivät menisi näin isoiksi yksiköiksi, isoiksi hankinnoiksi, mitä on, ja tulisi olla myös se pk-sektorin mahdollisuus tulla niihin hankintoihin mukaan. Tietenkin ymmärretään hankintojen laaja-alaisuus ja neuvontakenttäkin, mutta kuten tässä talousvaliokunnankin päätöksessä kerrotaan ja sanotaan — mitä tässä edustajatkin aikaisemmin esille ottivat — eli minkälaiseen markkinaan esimerkiksi Hansel tulee tässä neuvontakentässä, tämä on vähän ristiriidassa, kun neuvotaan, ollaan viranomainen ja tehdään hankintoja. Kuinka me silloin näiden pienten kuntien ja isompienkin kuntien pieniä hankintoja saamme sovitettua?

Talousvaliokunta ottikin kantaa tässä muutamassakin kohtaa, että valtioneuvoston tulisi seurata asian etenemistä ja sitä, että tulee uuden hankintalain toteutus käytäntöön. Kyllä tässä omistajaohjauksella on tekemistä. Kaikkenansa uuden hankintalain osalta kyllä kuntien ja valtion pitäisi olla etunenässä viemässä sitä eteenpäin.

Nostan tässä vielä yhden tekijän. Todellakin 35 miljardia on tämä hankintasumma. Muun muassa julkiset lämmityshankinnat Senaatti-kiinteistön osalta menevät merkittävän isoihin yksiköihin, jolloin niihin eivät pienet hake- tai lämpöyrittäjät pääse mukaan. Ainoa mahdollisuus on tehdä konsortioita, joissa ollaan mukana. Ja varmaan näissä muissakin hankinnoissa tehdään konsortioita, mutta pääsevätkö niihin konsortioihin sitten pienet yritykset mukaan? Näen, että vahvasti ruuan mutta myös muiden julkishankintojen osalta, lämmönhankinnan osalta, tätä asiaa tulee seurata. Ja toivotaan, että Hanselistä tulee se, mitä silloin alun perin tavoiteltiin: neuvova organisaatio ja kuntia ja julkisia yhteisöjä auttava organisaatio.

14.25 Petri Honkonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tosiaan edellisellä vaalikaudella, kun tätä lakia uudesta Hanselistä säädettiin, olin talousvaliokunnan jäsen, ja silloin nimenomaan kirjasimme mietintöön sen, että uuden Hanselin pitää puitehankinnoissaan ottaa myös pienet ja keskisuuret yritykset vahvasti mukaan. Jo silloin oli näitä huolia, että tästä voi tulla liian suuria yrityksiä suosiva, mutta tämä oli eduskunnan ja talousvaliokunnan tahto, ja se vahvasti mietintöön silloin kirjattiinkin.

Nyt, niin kuin tässä edellä kollegat ovat tuoneet puheenvuoroissaan esille, on ilmennyt, että Hansel ei ole toiminut sillä tavalla kuin mikä eduskunnan tahto on ollut. Tämä on todellakin ikävä tosiasia, ja nyt jotenkin vaikuttaa siltä, että tässä annettiin uudelle Hansel-yhtiölle tietynlainen tehtävä, mutta nyt kuitenkin ikään kuin häntä heiluttaa koiraa eikä lainsäätäjän tahtoa ole noudatettu. Erityisesti tämä elintarvikehankinta meni päinvastoin kuin mitä silloin talousvaliokunnassa toivottiin. Minulla on tässä Hilma-hakukuulutus, tai itse asiassa se jälki-ilmoitus, jossa Hansel julisti tämän elintarvikehankinnan hakuun, ja tässä todetaan, että ”hankinnasta muodostetaan puitejärjestely, johon valitaan yksi toimitaja”. Kokoluokka on 340 miljoonaa euroa eli siis meidän elintarvikeketjuamme ajatellen valtava hankinta, ja tässä olisi pitänyt ottaa pienet ja keskisuuret yritykset mukaan, mutta ei otettu. Kesko voitti tämän hankinnan ja kilpailutuksen.

Tämä on todella ikävä juttu, ja uskon kyllä, että tähän omistajaohjaus tarttuu ja jatkossa Hansel palaa sille uralle, mikä alun perin tahto oli, kun tätä yhtiötä luotiin, ja tekee jatkossa pienille ja keskisuurille yrityksille myönteisempää politiikkaa ja vie tätä asiaa eteenpäin,

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

niin että myöskin paikalliset, pienemmät yritykset pääsevät mukaan. [Timo Heinonen pyytää vastauspuheenvuoroa]

Puhemies Matti Vanhanen: En tässä vaiheessa myönnä vielä vastauspuheenvuoroja. Tämä on valiokunnasta yksimielinen esitys, ja tässä on etukäteen pyydettyjä puheenvuoroja.

14.27 Jari Koskela ps: Arvoisa herra puhemies! Käsiteltävä asia oli meillä jo lokakuussa täällä lähetekeskustelussa, mutta moni asia on muuttunut sen jälkeen ja on ehkä syytä palata vielä esillä olevaan esitykseen.

Olemme juuri saaneet talousvaliokunnan mietinnön ja perustuslakivaliokunnan lausunnon, ja nyt esillä olevassa esityksessä Hansel Oy:n tehtäviä siis ajantasaistetaan niin, että yhtiö voi ylläpitää ja kehittää hankintasopimusten tekemisessä käytettävää sähköistä järjestelmää. Se on hyvä asia. Nykyinen Hilma-järjestelmä on jo teknisesti vanhentunut, ja sen uudistaminen on välttämätöntä. Mahdollinen kehitystyö tullaan toteuttamaan valtiovarainministeriön ja Hanselin sopimalla tavalla. Samoin esityksen mukaan Hansel voisi osallistua julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa tarkoitettuun kansainvälisten yhteishankintojen toteuttamiseen. Kuten esityksessä huomioidaan, pitää miettiä tarkkaan, mihinkä tuotteisiin ja palveluihin kansainvälinen yhteistyö soveltuu. Useiden eurooppalaisten yhteishankintayksiköiden toiminta kohdistuu valtion keskushallintoviranomaisten lisäksi aluehallintoviranomaisiin sekä kuntiin. Uskon, että tämä kohta tulee varmasti meille tuottamaan vielä päänsäryä tulevaisuudessa.

Talousvaliokunnan huomio, missä se pitää kilpailuneutraliteetin kannalta ongelmallisenä sitä, että julkishallinnon toimija, joka saa lakiin perustuen tietoa markkinoiden toiminnasta, harjoittaa samanlaista toimintaa kuin mitä markkinoilla yksityiset elinkeinonharjoittajatkin, on oikeasuuntainen. Tämä koskee erityisesti hankinta-asiantuntijapalveluita. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto seuraa tarkoin Hanselin toiminnan vaikutusta asiantuntijapalveluiden markkinoihin ja ryhtyy tarvittaviin toimiin, jos asiantuntijapalveluiden markkina näyttää häiriintyvän.

Talousvaliokunta toteaa myös, että yhteishankintayksikön suurin vahvuus, hankintojen kokoaminen suuriksi kokonaisuuksiksi, on samalla sen heikkous. Hankintojen kerääminen suuriksi kokonaisuuksiksi on myös omiaan suosimaan suuria palveluntarjoajia uuden hankintalainsäädännön jakamisvelvoitteista huolimatta. Julkisuudessaakin ollut Hanselin kilpailutus liittyen puhtaanapidon tarvikkeiden kilpailuttamiseen on yksi tällainen ikävä esimerkki. Samaan kilpailutukseen on mukaan mahdutettu niin puhdistusaineet, jättesäkit, siivousliinat, saippuat, käsipyyhkeet, hiustenhoitoaineet, kuljetukset, luudat ynnä muut, ynnä muut. Hankinnassa on siis mukana 150 hankintayksikköä, ja toimittajia valitaan vain yksi. Yksistään tämä kilpailutus on 50 miljoonan arvoinen, ja tämän kokoluokan kilpailutuksiin yrityksiä valitettavasti ei löydy maastamme kuin korkeintaan kaksi tai kolme, ja nekin taitavat useasti olla ylikansallisia yrityksiä.

Kyseinen kilpailutus on vielä kesken, mutta jo nyt on tullut yli 140 huomautusta tai valitusta asiasta. Jos suuruuden ekonomia on hankintojen päätarkoitus ja hinta on ratkaiseva tekijä, meiltä katoaa maastamme lukematon määrä työpaikkoja. Toisekseen, koska me olemme halvimalla saaneet parasta? En itse ainakaan tiedä, että olisi näin onnistuttu. Tässä on myöskin todellakin kysymys työllisyydestä ja työpaikoista. Jos työpaikat katoavat Suomesta, ne menevät sitten ylikansallisille firmoille ja yritykset vievät voitot mennessään.

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

sään. Hankintalaista tiedämme täällä salissa varmasti ihan jokainen, että se, joka kilpailuttaa, voi myös pitkälti lain sallimissa rajoissa määritellä kilpailutuksen. Useat kilpailutukset voidaan paloitella pienempiin osiin, millä varmistetaan laissakin määritelty tasa-arvoisuus kilpailutuksessa kaikenkokoisille yrityksille.

Arvoisa herra puhemies! Me perussuomalaiset haluamme, että suomalaiset yritykset ja yhteisöt pärjäävät kilpailutuksissa. Me perussuomalaiset haluamme, että työpaikat ja veromarkat jäävät Suomeen ja myös että suomalaiset yrittäjät voittavat kilpailutukset aina, kun se vain lakiemme mukaan on mahdollista. Julkisten hankintojen rooli on yhteiskunnallisesti merkittävä: niillä voidaan edistää niin ekologisia, sosiaalisia kuin taloudellisiakin tavoitteita. Hankintojen kehittäminen edellyttää vakaata tietopohjaa. Tiedon kerääminen ja julkaiseminen edistävät myös julkisen sektorin avoimuutta. Hansel vakuuttaa mainoskampanjoissaan, että kilpailuttaa mahdollisimman hyvillä sopimusehdoilla hinta- ja laatutekijät huomioon ottaen — en tiedä sitten, onko siinä kotimaisuus mukana millään lailla. Suomen Yrittäjät taas painottaa, että hankintalaki ja terve järki sanovat, että hankinnoissa tulee aina huomioida myös pk-yritysten osallistumismahdollisuudet. [Toimi Kankaanniemi: Näin pitää olla!] Suomessa yritykset ovat pieniä, kuten tiedämme, ja tässä salissa toivonkin, että kaikki tuemme yrittäjiä ja yrittäjyyttä Suomessa.

Arvoisa puhemies! Ottaen huomioon edellä kuvattu ja se, että nyt käsillä olevalla lainsäädännöllä Hanselin toiminta tulee laajenemaan, toivon mukaan se sitten myöskin tulee kehittymään, toivon, että valtioneuvoston tuleekin seurata Hanselin toiminnan vaikutuksia erityisen tarkoin ja valmistella nyt ja tarvittaessa myös myöhemmin lainsäädäntöön tarvittavat muutokset.

14.32 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Täällä on jo useassa puheenvuorossa kiinnitetty huomiota Hansel Oy:n epätyydyttäviin kilpailuttamiskäytäntöihin, jotka eivät tee oikeutta pienille ja keskisuurille yrityksille. Hanselin ja KL-Kuntahankintojen fuusioitumisen mahdollistanut lainmuutos toteutettiin viime vaalikauden lopulla. Fuusion tärkein tavoite oli tehostaa julkisen sektorin hankintaosaamista ja parantaa kustannustehokkuutta. Tämä ei kuitenkaan saa tapahtua heikentämällä pienten ja keskisuurten yritysten asemaa.

Hankintojen toteuttaminen suurissa kokonaisuuksissa heikentää suomalaisten pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin. On siksi tärkeää kiinnittää erityistä huomiota siihen, että Hanselin toimintakulttuurissa huomioidaan viime vaalikaudella voimaan tulleen uuden hankintalain tavoite, jonka mukaan hankinnat on toteutettava tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina. Pk-yritysten tasavertaiset osallistumismahdollisuudet on turvattava. Viimeaikaisissa kilpailutuksissa tämä ei ole toteutunut. Hansel Oy:n on korjattava kilpailuttamiskäytäntöjään.

14.34 Peter Östman kd: Arvoisa puhemies! Aivan niin kuin perussuomalaisten edustaja Koponen huomautti, niin hän oli yhdessä kahden muun perussuomalaiskollegan kanssa jättänyt aiheesta kirjallisen kysymyksen syksyllä. Hyvä näin.

Vaikka me olemme kuulleet, mikä on talousvaliokunnan tahtotila tässä asiassa, silti toimitaan ilmeisesti eduskunnan tahtotilaa vastaan. Nimittäin vuoden alussa on noussut esiin ainakin kaksi esimerkkitapausta jättihankinnoista, ja nämä esimerkkitapaukset ovat aiheuttaneet huolta pk-yrittäjissä ja myös täällä eduskunnassa, ja siksi jätin viime viikolla kahden muun kollegan kanssa kirjallisen kysymyksen samasta aiheesta kuin perussuomalaiset kollegat. Aivan niin kuin edustaja Heinonen totesi omassa, mainiossa puheenvuorossaan,

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

valtion omistaman Hansel Oy:n on osoitettava esimerkkiä lain soveltamisessa ja eduskunnan tahdon noudattamisessa. Tästä on kyse.

Hankintalain tavoitteeksi on säädetty selkeästi, että hankinnat on pyrittävä järjestämään siten, että pk-yritykset pääsevät osallistumaan tarjouskilpailuun, mutta näitä esimerkkitaupauksia, mihin on viitattu, ei ole jaettu osiin, vaan yhden toimittajan odotetaan hoitavan koko hankinta useille useille kymmenille kunnille sekä valtiolle. Kuulitte aivan oikein, siis valtion ja kuntien omistama hankintayksikkö toimii näin.

EU-hankintojen osalta laki selkeästi ohjaa jakamaan hankinnat osiin. Suomen Yrittäjien kokemuksen mukaan yhteishankintayksiköiden käyttö on johtanut hyvin usein siihen, että hankinnat toteutuvat niin suurina kokonaisuuksina, että pääasiallista tavoitetta eli kilpailua syntyy lähinnä suurempien toimijoiden kesken.

Arvoisat kollegat, tämä ei palvele Suomen pk-yrittäjäkenttää. Sen takia tästä on syytä käydä keskustelua myöskin omistajaohjausministerin kanssa. — Kiitos.

14.36 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Ensinnäkin tästä yrittäjänäkökulmasta ovat muun muassa edustajat Sankelo, Östman ja Heinonen käyttäneet erinomaiset puheenvuorot. Tämä yrittäjänäkökulma on syytä pitää aina mukana.

Hankinnoista hieman laajemmin toinen näkökulma, joka koskee Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomusta: Virasto on keskittynyt tässä kertomuksessaan erityisesti cleantech-hankintoihin, ja on pakko todeta, että paljon on parantamisen varaa senkin osalta. Viime hallituskaudellahan meillä oli kunnianhimoiset tavoitteet cleantechin osalta, mutta ne eivät tämän kertomuksen mukaan ole valitettavasti aivan toteutuneet, ja kehittämisvaraa on paljon. On sanottu aivan oikein täällä, että 35 miljardia euroa ovat julkiset hankinnat kokonaisuudessaan ja kunnat kattavat siitä kaksi kolmasosaa. Miksi nämä cleantech-hankinnat eivät sitten oikein tahdo vetää kuntien puolella, niin siellä on muun muassa semmoisia aivan perusteisiin meneviä ongelmia, kuten se, että ei ole yhtenäisiä kriteereitä — ei tiedetä, mikä on kestävä hankintaa ja mikä on ympäristöystävällistä hankintaa, mikä on cleantech-hankintaa. Jos määritelmiä ei ole tehty, tilastointi ja kehittäminen on erittäin hankalaa. Tarvitaan ihan selvästi valtion ohjausta. Pelkät periaatepäätökset sinänsä eivät auta asiaa, koska ne eivät sido kuntia. Se todetaan myös tässä.

Yksi asia vielä: meillä on tällainenkin toimielin kuin KEINO eli kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskus, ja sen rahoitus on ymmärtääkseni loppumassa noin vuoden päästä, ja vahva tahto asiantuntijoitten kuulemisten perusteella tarkastusvaliokunnassa on, että jatkoa toivotaan.

14.38 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä, joka on talousvaliokunnasta yksimielisenä tullut, on sinällänsä kannatettavaa tämä sähköisten järjestelmien uusiminen ja sen kiirehtiminen, mutta niin kuin moni kollega, olisin puuttunut tähän eduskunnan tahtotilan toteuttamiseen tällä hetkellä tuossa Hanselin toiminnassa.

Viime kaudellahan eduskunnassa hankintalaki oli uudistuksen kohteena. Se perustui silloin siihen julkisten hankintojen direktiivin uudistukseen, ja näissä molemmissahan nimienomaisesti lähdettiin juuri siitä, että haluttiin tuoda nämä kriteerit esille, esimerkiksi sosiaaliset kriteerit hankinnoissa mahdollistaa, ja ehkä kaikkein se suurin ja tärkein uudistus oli niin sanottu kokonaisedullisuus eli se, että halvin hinta ei suinkaan ole se, millä tavalla näitä hankintoja tulee tehdä. Kokonaisuudessaan eduskunnassa haluttiin tuoda esille hankintaosaamisen parantamista julkisissa hankinnoissa, että niitä kriteerejä osataan aset-

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

taa sillä tavalla, että siinä voidaan huomioida paikalliset toimijat, voidaan huomioida pk-sektori, voidaan huomioida esimerkiksi maataloudessa lähituotanto.

Niin kuin täällä taisi joku, oliko edustaja Koskela, todeta tästä kotimaisuudesta, niin kotimaisuutta ei voi sillä tavalla ilmaista laittaa kriteeriksi, mutta esimerkiksi voidaan vaikkapa ruokahankinnoissa todeta tietty toimitusaika, kun perunoitten tulee sieltä maatilalta lähtien olla siellä koulun kattilassa, ja silloinhan se on aivan selvää, että puolalainen peruna ei enää kilpaile silloin kun nämä toimitusajat laitetaan tarpeeksi tiukiksi. [Pauli Kiuru: Tai hiilijalanjälki!] — Niin, täällä edustaja Kiuru auttaa ja toteaa, että hiilijalanjälki. — Se on juuri näin, että me pystymme sillä kriteereitten laittamisen osaamisella tekemään niin sanotusti kotimaisuutta edistäviä ja lähituotantoa edistäviä kriteerejä ja niitä hankintoja edistävää toimintaa.

Näihin tarjouspyyntöihin vielä: Elikkä niin kuin eduskunnan tahtotila viime kaudella oli, näitten tarjouspyyntöjen koko tulee huomioida ja tulee myöskin pilkkoa, mutta sen verran kyllä nyt annan muistutusta täällä edellisen kauden hallituspuolueille keskustalle ja kokoomukselle, että viime kaudella talousvaliokunnassa olin varajäsenenä, ja nimenomaisesti siellä haluttiin jättää muutamiin kriteereihin alhaisemmat kilpailutushankintarajat, mutta jostain syystä silloiset hallituspuolueet eivät näitä halunneet laskea, ja ne olivat vielä sellaisia, että direktiivi olisi ne mahdollistanut, mutta me Suomessa laitoimme muutamia hankintarajoja korkeammaksi. Tämähän tarkoittaa silloin sitä, että pk-yritykset tippuvat näissä hankinnoissa pois, koska eivät pysty niin helposti vastaamaan näihin. Siinä mielessä täytyy kyllä todeta, että viime kaudella siellä oli allekirjoittaneenkin vastalause, jossa totesin näistä hankintarajoista ja siitä, että juuri matalammat hankintarajat palvelevat pk-yrityksiä. [Puhemies koputtaa] Että siinä mielessä vähän nyt korjataan kyllä niitä jälkiä, mitä viime kaudella on virheitä tehty.

14.41 Pia Kauma kok: Arvoisa puhemies! Itse olin talousvaliokunnan jäsenenä asiaa käsittelemässä, ja kuten täällä on useasti todettu, mietintö oli yksimielinen. Pääasiassahan tässä oli kysymys hankintasopimusten tekemisessä käytettävästä sähköisestä järjestelmästä, mutta toki otimme kantaa myöskin Hanselin toimintaan noin yleisesti ottaen. Kuten edustaja Pirttilahti aiemmin totesi, kysehän on todella suurista määristä: 35 miljardia vuositasolla on iso raha mille tahansa organisaatiolle käyttää hankintoihin.

Täällä myöskin edustaja Honkonen toi esiin yksittäisen tapauksen, jossa luku oli 340 miljoonaa yhden hankinnan kohdalla, ja se on kyllä kaikilla mittareilla mitattuna aivan liian suuri, jos mietitään muun muassa sitä, miten pk-yritykset voivat näihin osallistua. Täällä aika moni edustajista on myöskin kuntapäätäjää ja varmasti todennut, että erityisesti kuntatasolla suurin yksittäinen kysymys ja huolenaihe yrityksillä on se, miten pieniksi hankinnoiksi nämä suuret hankinnat pilkottaisiin, jotta ne voisivat siihen osallistua.

Mutta, arvoisa puhemies, nostaisin vielä esiin yhden kohdan, ja se on asiantuntijapalvelut. Nimittäin ne ovat sellaisia, että vastaavia palveluitahan tarjoavat myös yksityiset asianajo- ja konsulttitoimistot, ja Hanselilla on nyt tässä erilainen toiminta-asema kuin yksityisillä toimijoilla sitä kautta, että se saa markkinoiden toiminnasta tietoa, mitä muut eivät saa, ja tällä on vaikutuksensa tietysti kilpailuneutraliteettiin — ja ei pelkästään positiivisella tavalla, sillä sehän voi käyttää tätä tietoa hyväkseen hinnoittelussa joko niin, että hinnoittelee tuotteet ja palvelut niin, että ne vastaavat suoraan kustannuksia, jolloin sitten kate voidaan ehkä jättää laittamatta samalla tavalla kuin yksityisessä yrityksessä, tai sitten hinnoitella se niin, että kate, joka siitä sitten jää, voidaan käyttää Hanselin muihin toimintoihin,

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

niiden muiden toimintojen tukemiseen, ja sekään ei vastaa kilpailuneutraliteetin tilannetta. Tämä on omiaan aiheuttamaan markkinahäiriön.

Erityisesti juuri tästä asiantuntijapalveluiden näkökulmasta laitoimme tähän mietintöön lauseen, jossa todetaan, että tätä toimintaa seurataan tarkoin ja ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin, mikäli näitä markkinahäiriöitä erityisesti asiantuntijapalveluissa esiintyy.

14.44 Arto Satonen kok: Arvoisa puhemies! Täällä on käyty tästä asiasta jo erittäin hyvää keskustelua. Tässähän puhutaan sikäli asiasta kyllä, mutta osittain sen vierestä, kun keskustelu on laajentunut tähän Hanselin yleiseen asemaan ja siihen, millä tavalla se tätä kilpailua järjestää. Mutta se asia on kyllä juuri tällä hetkellä erittäin ajankohtainen, ja tuon tähän sellaisen näkökulman, joka on itse asiassa ollut aika vähän vielä esillä, että pelkään, että tämä maailma menee vähän niin, että kun nyt julkisen sektorin tilanne, niin kuntien kuin valtionkin rahoitusasema, on todella heikko, niin silloin on suuri houkutus ottaa niin sanotusti matalalla roikkuvat omenat, eli isompiin kilpailutuksiin menemällä ottaa lyhytaikaisia voittoja. Tämä houkutus on suuri, ja mitä siitä sitten seuraa pidemmän päälle?

Siitä seuraa se, että kun se seuraavan kerran kilpailutetaan, niin joko me olemme monopolitilanteessa tai ainakin oligopolitilanteessa, jolloin seuraava hankinta saattaa ollakin huomattavasti kalliimpi, kun tarjoajia ei enää niin paljon ole, tai se voi johtaa siihen, että jos sitten tämmöinen iso toimija, kun se isona kilpailuna järjestetään, voittaa sen, niin tämä yhtiö saattaa aliurakoida sen muille. Mutta silloin nämä pienet yhtiöt joutuvat aliurakoitsijan asemaan ihan turhaan sen sijaan, että tämä kilpailu olisi toteutettu niin kuin on sanottu tässä lain tavoitteessa, joka täällä on jo moneen kertaan mainittu, että hankinnat on toteutettava tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina.

Tietenkin kolmas potentiaalinen ongelma tässä asiassa on se, mitä tapahtuu näille pienille yrityksille. Kuinka monelle pienelle ja keskisuurelle yritykselle merkittävä osa liikevaihdosta tulee osittain näistä julkisista hankinnoista mutta ei suinkaan kokonaan, jolloin sillä saattaa olla vaikutuksia, kuten täällä viitattiin, työllisyyteen ja muuhun, että miten se sitten vaikuttaa kokonaisuutena meidän yhteiskunnan talouteen, koska tämä välillinen vaikutus saattaa olla huomattava. Meidän täytyy kuitenkin muistaa se, että ei ihan puolet mutta huomattava osa kaikesta rahasta, joka tässä yhteiskunnassa pyörii, pyörii tavalla tai toisella yhteiskunnan kautta, jolloin monille yrityksille merkittävä osa toimintaa on se, joka näitten julkisten hankintojen kautta tulee. Ja niin kuin täällä taisi edustaja Pirttilahti ja joku muukin sanoa, että on kaikkineen kyse 35 miljardista, mikä rahasumma tässä pyörii, niin ei ole todellakaan sama, millä tavalla se asia on hoidettu.

Annan kuitenkin tunnustusta talousvaliokunnalle tässä siltä osin, että tähän mietinnön loppuun oli kirjattu, että tätä asiaa tarkkaillaan ja tarvittaessa vaaditaan myös lakimuutoksia, ja tämä on myös se viesti, joka on erittäin tärkeää viedä omistajaohjauksesta vastaavalle ministerille.

14.47 Mikko Lundén ps: Arvoisa herra puhemies! Kuten on mainittu monta kertaa, julkisissa hankinnoissa liikkuu ainakin 35 miljardia euroa verorahoja. Tälle miljardien markkinalle on eri puolilla Suomea toimivien pk-yritysten päästävä tekemään kauppaa. On siis erittäin tärkeää, että kotimaiset pienet ja keskisuuret yritykset pääsevät kilpailemaan julkisista hankinnoista ja tekemään kauppaa julkisen sektorin kanssa.

Maakunnissa ja alueilla toimivilla yrityksillä on oltava mahdollisuus tarjota tavaroita ja palveluita kunnille ja valtiolle Hanselin tekemissä ostoissa. Parhaiten tämä onnistuu, kun

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

hankinnat jaetaan osiin. Silloin pienelläkin yrityksellä on mahdollisuus ja kapasiteettia tarjota tavaroita ja palveluita julkiselle sektorille.

Hansel on valtion ja kuntien omistama yhtiö, joka on erittäin suuri toimija ja hankkija. Tämän vuoksi sen on myös näytettävä erityistä esimerkkiä siinä, että pienet yritykset pääsevät tekemään kauppaa julkisen sektorin kanssa. Esimerkiksi pienten yritysten pitää voida jättää osatarjous Hanselin toteuttamiin hankintoihin.

Kunnat ja maakunnat hyötyvät siitä, että hankkija — eli tässä tapauksessa Hansel — huomioi pk-yritykset. Usein yritykset työllistävät alueen ihmisiä ja pääsevät kasvamaan, kun ne saavat kaupan julkisen sektorin kanssa. Tämä vahvistaa kuntien taloutta ja elinvoimaa.

On hyvä, että talousvaliokunta edellyttää hallitusta seuraamaan Hanselin toiminnan vaikutuksia tarkoin. Talousvaliokunta toteaa — oikein — että hankintojen kerääminen suureksi kokonaisuuksiksi on myös omiaan suosimaan suuria palveluntarjoajia. Keskeisintä on, että nämä nyt esillä olleet mammuttihankinnat jaettaisiin jatkossa osiin esimerkiksi tuoteryhmittäin ja alueellisesti.

Arvoisa herra puhemies! Hankintalain tavoitteeksi on selkeästi kirjoitettu, että pk-yritysten on päästävä kilpailemaan tasapuolisesti muiden tarjoajien kanssa. Laki myös ohjaa laittamaan isot, EU:n kynnysarvot ylittävät hankinnat osiin. Lakia ja eduskunnan tahtoa on noudatettava kaikissa hankinnoissa. Valtion on omistajana ohjattava Hanselia niin, että Hansel huomioi pk-yritykset kaikissa hankinnoissaan. Hanselin on toteutettava hankintansa niin, että se ei sulje pois pieniä ja keskisuuria yrityksiä eri puolilla maata. — Kiitos.

14.49 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Ensin haluan kiittää edustaja Heinosta ystävällisistä sanoista ja kannustavasta puheenvuorosta tämän keskustelun alkuvaiheessa.

Nyt käsittelyssä oleva talousvaliokunnan mietintö Hanselia koskien on mielestäni toki ajankohtainen, ja erityisesti sen tekee ajankohtaiseksi tämä suuri viimeinen kilpailutus, joka oli mittaluokassaan valtava. Melkein voi sanoa, että kun Hansel on tätä tarjouspyyntöä tehnyt, niin varmasti jokainen Hanselin asiantuntija tiesi, että tähän eivät pienet yritykset lähde mukaan, ja tähän on ihan selkeästi hankintalain vastaisesti toimittu. Tarkoituksenmukaisella tavalla pitää tarjoukset pyytää, ja tässä on ollut vain yksi tarkoitus: saada yksi toimija valituksi ja kaikki muut markkinoilta pois. Tällaisina aikoina minun järkeeni ei millään mahdu, miksi julkisia, valtion ja kuntien, hankintoja tekevä yhtiö toimii näin yksisilmäisesti. Tätä on äärimmäisen vaikea ymmärtää. Tämähän lyö samalla korville ruokaturvallisuutta. Esimerkiksi kun hankintoja tehdään, niin missä varmistetaan hankittavien raaka-aineiden laatu ja se, mistä ne tulevat? Sellaista seurantajärjestelmää, jossa kaikki pystyttäisiin tarkistamaan, ei ole. Millaista tavaraa tarjousten mukana liikkuu? Sitä ei tiedä kukaan.

Ja toinen asia, mikä ihmetyttää, kun elämme tällaista leviävien tautien aikaa: Minkä takia valtion ja kuntien hankintayhtiö toimii tällä tavalla? Tämähän halvauttaa paikallisten toimijoiden kyvyn tuottaa tiettyjä tuotteita, koska kukaan ei varmasti niitä tuotteita toimita, kun tietää, että markkinoille ei enää pääse, ja kun tarjouspyynnöt menevät tällä tavalla. Elikä korostan, arvoisa puhemies, että tarjouspyynnössähän tämä peli ratkaistaan — millä keinoin tarjouspyyntö tehdään. Tarjouspyyntö voidaan Hanselinkin toimesta tehdä sillä keinoin, että paikalliset, pienet yritykset ovat mukana, [Perussuomalaisten ryhmästä: Kyl-

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

lä!] mutta se voidaan tehdä myös sillä tavalla, että yksikään ei pääse mukaan, ja tässä asiassa toimittiin viimeksi mainitulla tavalla. Elikkä tarjouspyyntö ratkaisee kaiken.

Muistan, että kotikunnassani Ilomantsissa aikanaan paikallinen kirjakauppa toimitti kirjat kouluihin, kun kävin lukiota ja niin sanottua yhteiskoulun oppikoulua, niin kuin silloin sanottiin, elikkä nykyistä yläastetta ja sitten lukiota. Kirjakauppias toimitti kirjat suoraan, jokainen oppilas sai omat kirjansa valmiina pakettina, ja se oli siinä. Sitten kun tämä kilpailutettiin, niin tällainen iso, Hanselin — tai mikä se organisaatio silloin olikaan — kilpailuttama yhtiö toimitti tämän samaisen kirjapaketin. Muistan sen perjantai-illan, kun olin illalla lenkillä. Vettä satoi syysiltana ihan mahdottomasti, mutta paikallinen kuljetusfirma toimitti sen ison kontin suoraan rekan nosturilla keskelle koulun pihamaata vesisateeseen. Minä juoksin välittömästi vahtimestarin luokse, jotta saatiin traktori paikalle ja etukuormaajalla siirrettyä tämä kyseinen kirjataakka katon alle, että se ei viikonlopun aikana ime itseään täyteen vettä. Elikkä voi sanoa, että tässä on oikein konkreettinen esimerkki siitä, miten kilpailutuksen ei pidä toimia ja miten asiakasta, tässä tapauksessa kuntalaista, kohdellaan.

Toivon, arvoisa puhemies, että eduskunta reagoi tähän jollakin tavalla. Ainakin seuraavia lainsäädäntöjä tehdessä mietinnöt pitää kirjoittaa aivan aukottomasti sillä tavalla, että tällaiseen menettelyyn ei Hansel pysty. Kilpailuttamisen tekeminen oikein, urakoiden ja tarjouspyyntöjen pilkkominen pieniin osiin, vaikka maakunnallisesti tai peräti kunnallisesti, olisi se oikea keino.

Tämä samainen ilmiöhän näkyy kahdella muullakin alueella ihan kirkkaan selkeänä. Arvoisa puhemies sallii kaksi rinnastusta. Toinen on se, että kun tieurakoita kilpailutetaan esimerkiksi alemmalla tieverkolla, niin siellä yksi iso yhtiö ottaa sen kilpailutuksen haltuunsa tekemällä tarjouksen, kun tarjouspyyntö on tehty niin, että pienet eivät pysty tarjoamaan. Sen jälkeen kyseinen yhtiö pistää suurin piirtein 10 prosenttia siitä tarjoussummasta taseeseensa rahaa, ja 90 prosentilla hoidetaan teitä, ja taso on sitten mitä sattuu. Aivan käsittämätöntä toimintaa aikana, jolloin pitäisi kaikki pystyä hoitamaan paikallisesti. Olen tehnyt monta kertaa esityksiä siitä, miten asia tulisi hoitaa, mutta ei se mene valtion toimijalle millään lailla jakeluun.

Sama koskee montaa muutakin kilpailutusta, mitä valtio tekee. En lähde kaikkia luettelemaan. Otetaan nyt esimerkkinä vaikka tämä Senaatti-kiinteistöt, joka on onnistunut toiminnallaan tekemään sen, että maaseutukunnissa valtiotoimija maksaa jopa kolminkertaisen vuokraa verrattuna siihen, mikä paikallinen kunnan vuokrataso on. Onkohan siinä kilpailutus mennyt ihan oikein? Tai onkohan valtion toiminta mennyt veronmaksajan kannalta oikein? Ja tällaisen me täällä eduskunnassa kirkkain silmin hyväksymme. Kyllä joskus ottaa sapesta, mutta saahan se ottaakin. Se on henkilökohtainen ongelma.

Mutta joka tapauksessa, arvoisa puhemies, jos me tällaisia Hanseleja ja Senaatti-kiinteistöjä tai joitakin muita tällaisia keskusjohtoisia organisaatioita tuemme jatkuvasti, niin otamme samalla valtavan riskin, joka nimenomaan koskee ruokaturvallisuutta ja toimitusvarmuutta — se koskee suomalaisten turvallisuutta äärimmäisen paljon. Esimerkiksi ruoan toimitukset: Kun iso toimittaja voittaa kilpailutuksen, niin mitä sitten saamme? Sitä ei kukaan tiedä. Vaan jos se tulisi paikalliselta toimittajalta, niin aivan varmasti laatu olisi huippuhyvää.

Tässäkään talossa ei viime aikoina ole puhuttu mistään muusta kuin hiilijalanjäljestä, hiilidioksidista — välillä tuntuu, että vähän liikaakin. Tällä keinoin kun tavaroita rahdetaan ympäri maailman, niin mitenhan tuon hiilijalanjäljenkin käy? Jos joku arvoisa kansan-

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

edustaja minulle semmoisen laskelman esittää, että tämä nyt tehty kilpailutus tukee vahvaa suomalaista ilmastopolitiikkaa hyvin, niin sen mielelläni lukisin. Pahoin pelkään vain, että sitä tutkimusta ei minulle koskaan toimiteta, kun tämä nytkin käsillä oleva asia, Hanselin kilpailutus, on ilmastopolitiikan kannalta järkyttävä teko. Tavaraa rahdataan ympäri Suomea sieltä sun täältä. Varmaan osa tulee ulkomailtakin. Mitä ilmastopolitiikkaa se on? Ei mitään. Sanoisinko, että järkeä on käytetty, mutta turkasen vähän. [Jukka Mäkynen: Hyvä puhe!]

14.56 Eeva Kalli kesk: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva asia koskee siis tosiaan hankintayhtiö Hansel Oy:n tehtävien ajantasaistamista siten, että yhtiö voi ylläpitää ja kehittää hankintasopimusten tekemisessä käytettävää sähköistä järjestelmää. Esitys on kannatettava, ja kuten todettu moneen otteeseen, talousvaliokunnan mietintö asiasta on yksimielinen.

Tässä Hanselia koskevassa keskustelussa on kuitenkin jo useassa puheenvuorossa kiinnitetty huomiota seikkaan, johon itsekin nyt vielä haluan tarttua. Kyse on siis Hanselin toimintakulttuurista ja kilpailutusten käytännön toteutuksesta tavalla, jonka tulisi huomioida myös pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuudet osallistua kilpailutuksiin. Useat teistä ovat jo todenneet, että lainsäätäjän tahto ja hankintalain henki näiltä osin eivät aina ole täysin toteutuneet ja siksi tähän pitää nyt kiinnittää erityistä huomiota. Asiahan on merkittävä. Julkisten hankintojen volyymi Suomessa on tosiaan kaikkineen vuositason noin 35 miljardia euroa, ja yksin Hanselin kilpailutusten arvo on reilusti toista miljardia euroa. Kyse on siis mittakaavaltaan huomattavasta asiasta, ja siksi pk-yritysten on voitava päästä mukaan kilpailutuksiin ja hankintojen toteutukseen.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä talousvaliokunnan mietinnön mukaisesti todeta, että mietintö kiinnittää erityishuomiota Hanselin tarjoamiin asiantuntijapalveluihin, joita myös yksityiset konsultti- ja asiantuntijaorganisaatiot tarjoavat. Kuten edustaja Kauma aiemmin totesi, tämä voi väärin toteutettuna aiheuttaa markkinahäiriöitä. Hanselin rooliin ja toiminnan laajuuteen tällaisessa liiketoiminnassa tulee siksi kiinnittää erityistä huomiota, jotta markkinoiden toiminta ei tätä kautta vääristy.

14.57 Sheikki Laakso ps: Arvoisa herra puhemies! Tällaisena vähän kokemattomana kansanedustajana en voi kuin ihmetellä, miten tällainen asia voi vielä keskusteluissa olla. Näitten tällaisten ongelmien olisi pitänyt minun mielestäni jäädä 70- tai 80-luvulle, viimeistään 90-luvulle. Me olemme nyt eläneet 2000-lukua jo 20 vuotta, ja meillä on siinä edelleen tällaiset problematiikat, että me emme saa kilpailutettua näitä oikein.

Tilanne on se, että ensinnäkään se, että se menee yhdelle toimijalle, ei takaa sitä, että sillä olisi edes halvin hinta, vaan aika usein sen johdosta se hinta vain kasvaa siitä, koska oikeita kilpailuita ei ole. Jos siellä on vaikka yksi tai kaksi tai kolme tarjoajaa, niin kyllä ne tasan tarkkaan tietävät sen, että sitä kilpailijaa ei ole ja on jopa saatettu joskus vähän sopia, että ota sinä tuo, niin minä otan tämän.

Näissä isoissa hankinnoissa on vielä se problematiikka, mistä hyvin harvoin puhutaan, että mitä isompi on hankinta, sitä isompi on houkutus korruptioon. Siinä tapauksessa, kun ne menevät oikein valtaviksi, niin siihen korruptioon — ja jopa lahjontaakin on, tai sitä samaa asiaahan se on — on jo mahdollisuus, kun oikeasti lyö rahaa kiinni siihen hommaan, kun se on niin valtava se potti, mistä puhutaan.

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

Jos itse olisin millään tavalla hallituksessa mukana, niin minä kyllä aika paljon laittaisin tähän painetta. Etenkin jos siellä hallituksessa olisi omistajaohjausministeri meidän omasta ryhmästä, minä olisin varmaan siellä oven takana lähes päivittäin painamassa niskaan, että nyt pitää asialle jotain tehdä. Minä olen sitä mieltä, että niin kuin äsken edustaja Hoskonen puhui, kyllä siellä Hanselissa varmasti joka ikinen tietää, että tällaisia kilpailutuksia ei pitäisi edes tehdä. Ja minä olen sitä mieltä, että nyt omistajaohjausministerin olisi syytä lähteä tutkimaan tätä juttua kokonaisuudessaan ja peräänkuuluttamaan, että onko siellä edes oikeat ihmiset tällä hetkellä töissä, koska tilanne on se, että ei tällaisia kilpailutuksia oikeasti voida enää vuonna 2020 hyväksyä millään. Se on todella huonoa johtamista niin Hanselin päälliköiltä kuin meidän hallitukselta, ettei tällaisia asioita saada kuriin. — Kii-toksia.

15.00 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa herra puhemies! Olen hieman syyllinen tässä asiassa, en kuunnellut tarkkaan tätä keskustelua. Olen Kuntaliiton hallituksen jäsen ja Kuntaliiton hallituksen työvaliokunnan jäsen, ja se Kuntaliiton hallituksen työvaliokunta on Kuntaliitto Holding Oy:n hallitus, ja Kuntaliitto Holding Oy:n yksi osa oli KL-hankinnat Oy. Kuntaliitossa ilmeni, että tuo KL-hankinnat Oy on varsin pieni ja melko heikko toimija näillä markkinoilla, ja siksi lähdettiin etsimään sille vaihtoehtoista mallia, ja eteen tuli se, että yhdistyminen valtion yksin omistaman ja hallitseman Hansel Oy:n kanssa on vaihtoehto, jolla saadaan julkiselle sektorille vahva hankintayhtiö, joka sitten hoitaa sekä valtion että kuntien hankintoja. Kunnillehan on vapaaehtoista olla asiakkaana tässä, niin aikaisemmassa kuin nykyisessäkin, mutta monet kunnat ovat antaneet hankintansa tämän yhtiön hoidettavaksi.

Kun tuota yhdistymistä, Hanselin ja KL-hankintojen yhdistymistä, harkittiin, niin silloin meillä oli vahvasti keskustelussa se, että on vaara, että valtion Hanselin — kun se on paljon isompi ja vahvempi — vanha hankintapolitiikka kattaa jatkossa myös kuntapuolen hankinnat, eli kuntahankinnat jäävät sinne ikään kuin pienempään rooliin, ja nämä perinteiset valtion hankintaperiaatteet lyövät yli. Ja nyt olemme havainneet, että valitettavasti näin kävi. Siihen kyllä varauduttiin myös yhdistymissopimuksessa, ja uuden Hanselin hallituksessa on myös kolme jäsentä valtion puolelta ja kaksi Kuntaliiton esittämää jäsentä, ja he valvovat tietysti siellä kuntien etuja, sitä, että yhtiö ottaa huomioon kunnat.

On aika lailla erilaista hankkia valtiolle, jolla on vain harvoja suuria yksiköitä, ikään kuin Hanselin asiakkaana, kuin kunnille, joita on valtavan paljon. Ja näiden politiikkojen yhteensovittaminen ei todellakaan ollut ihan helppoa, ja näin siitä sitten on tullut eteen se tilanne, mikä täällä keskustelussa on ilmennyt, että hankinnat on mitoitettu aivan kohtuuttoman suuriksi, ja silloin on käynyt niin — niin kuin täällä esimerkiksi edustajat Koskela ja Koponen ja myös Lundén erinomaisesti toivat esille — että pk-yritykset, pienet yritykset, paikalliset toimijat ovat jääneet kokonaan nuolemaan näppejään. Tämä ei ole missään tapauksessa hyväksyttävä tilanne. Kun tästä tuli tietoa tässä jokin aika sitten, niin Kuntaliiton hallituksessa puutuimme siihen välittömästi, ja sieltä annettiin Kuntaliiton edustajille Hanselin hallituksessa toimintaohje, ja odotan, että valtion puolelta myös omistajaohjauksesta vastaava ministeri toimii valtion osalta omistajaohjauksessa samalla tavalla, eli selkeät rajat sille, miten toimitaan, ja ennen kaikkea, että toimitaan lain ja eduskunnan osoittaman tahdon mukaisesti. Tästä on poikettu.

Lähden siitä, että nyt tilanne on korjaantumassa, mutta todellakin, arvoisa ministeri, jos nyt kuulee tämän tai yleensä on tätä keskustelua seuraamassa jotenkin, niin tämä asia on

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

otettava vakavasti. Yrittäjät ovat oikealla asialla, me olemme oikealla asialla. Edustaja Satonen kertoi tämän monopoli- tai oligarkki-... oligopolinäkökulman — nyt taisi mennä sanat sekaisin — ja ne ovat vakavia asioita ja kansantaloudellisesti todella merkittäviä asioita. Minä uskon, että viesti menee eteenpäin, ja omalta osaltani ainakin Kuntaliitossa tuon sen vielä uudelleen esille, että siellä asiaa seurataan, ja siihen myös puututaan, ettei näin pääse käymään. Toisaalta tiedämme sen paineen toiselta suunnalta, että kuntatalous on äärettömän suurissa vaikeuksissa. Kunnatkin mielellään etsivät säästöjä kaikkialta, ja yksi on tietysti hankintojen osalta, mutta onko tämä menettely järkevä, pitkäjänteinen ja paikallista elinvoimaisuutta vahvistava, mitä nyt on tapahtunut, niin näin ei varmaankaan ole, ja siksi muutosta, tarkennusta tarvitaan.

15.06 Seppo Eskelinen sd: Arvoisa puhemies! Tässä on käyty nyt hyvää keskustelua kaiken kaikkiaan hankinnoista, ja nyt tietysti laajennettu aika paljon noitten käsitteillä olevien kahden pykälän ulkopuolelle tätä keskustelua, mutta ihan aiheellisesti.

Minusta kumminkin edellisellä kaudella uudistettu hankintalaki mahdollistaa aika paljon myös asioita, jos asioita oikein halutaan kilpailuttaa ja tukea paikallisia toimijoita pilkkomalla hankintoja. Meillä on ongelma se, että meillä tehdään liian pitkiä hankintasopimuksia ja liian isoja hankintarenkaita kasataan. Tähän syyllistyvät kunnat ja maakunnat, ja samoin tietysti näissä vielä isommissa hankintarenkaissa. Edustaja Hoskonen aika hyvin kuvasi esimerkiksi kunnossapitosopimuksia, mitä tehdään tuolla kuntien ja maakuntien osalta, että käytännössähän niihin eivät pysty sitten pk-yrittäjät osallistumaan ollenkaan. Parhaimmillaan se urakoitsija, yksittäinen iso toimija, joka voittaa sen kilpailun, ottaa siitä 10—50 prosentin siivun päältä pois, ja sitten aliurakoitsijat ja muut toimijat sen hankinnan sisällä omalta osaltaan etsivät ja siellä sitten vedetään sitä narua tiukille.

Ymmärrän, että niin kuin julkisen talouden ja kuntien näkökulmasta nämä hankintamenettelyt ovat sinänsä aivan paikallaan, mutta kaiken kaikkiaan näillä hankintamenettelyillä on myös hirvittävä merkitys kansantalouden ja työllisyyden ja pk-yrittäjyyden osalta, ja se on minusta nyt se ykköshuolenaihe. Jos meillä maakunnan ja alueen toimijat järjestään jäävät sitten näissä hankintakilpailuissa kakkoseksi tai eivät pysty tarjoamaan, niin se on tässä keskustelussa minusta se pääpointti ja isoin aihe.

Kyllä me tietysti pikkusen saamme peiliin katsoa itsekin, vaikka ne hankintamenettelyt ovat demokratian ulkopuolella jo nykyään. Ennenhän oli hankintalautakunnat ja muut, ja nythän käsitellään pelkästään jossain kaupunginhallituksessa sitten valituksia tai miten se missäkin kunnassa ja maakunnassa on järjestetty. Nämä hankinnat on tavallaan ulkoistettu demokratian ulkopuolelle. Onko se hyvä tai huono asia, niin siitä voi olla montakin mieltä ohjaamisen näkökulmasta.

Hyvää keskustelua, ja olen vähän samaa mieltä kuin Heinonen, vai kukahan sanoi, että kyllä tämä hankintalaki ehkä olisi jossain vaiheessa syytä tuoda näine ongelmineen vielä uudelleen tänne saliin keskusteluun ja tarkisteltavaksi.

15.08 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Vielä äskeisen puheenvuoroni lisäksi haluan korostaa huoltovarmuuden merkitystä tällaisena aikana. Tällaisten kilpailutusten, joita tässä Hansel nyt on tehnyt, perusteluja en kyllä jaksa millään ymmärtää, vaikka laissa on aivan selvästi sanottu — kuten edustaja Kiviranta omassa puheenvuorossaan nosti hyvin esille — tämä tarkoituksenmukaisuusperiaate, joka lakiin on kirjattu ja lain perusteluihin. Niin, katsokaapa, kun maailma menee kriisejä kohti, sillehän me emme näköjään

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

nyt mahda mitään. Toivon mukaan sieltä nyt ei mitään vakavampaa tule, mutta tällaiset keskitetyt toimijat kun joutuvat vaikeuksiin, niin silloin koko maa on vaikeuksissa. Ja sitten, kun on kuitenkin sopimus tehty, niin sitä pitää noudattaa. Ja pitääkö niitä sitten ruveta jollakin kriisilainsäädännöllä tai jollakin muulla lainsäädännöllä purkamaan, kun sopimus-oikeuttahan, kun sopimus on tehty, on kunnioitettava, ja toimituksia ei tule. Mutta paikalliset pystyisivät sen toimituksen vaikka elintarvikkeissa toimittamaan kevyesti. Ei olisi mitään ongelmaa. Suomessa kuitenkin esimerkiksi maataloutta harjoitetaan vielä ympäri maata ja toimitukset kyllä pystytään järjestämään. Mutta tämä vain näiden järjestettömien järjestelyjen jälkeen ei ole mahdollista. Eli tämän huoltovarmuuden kannalta tätä asiaa pitää kyllä eduskunnan erittäin vakavasti harkita vielä ja mahdollisimman äkkiä uudestaan.

Toinen on sitten tämä ilmastopolitiikka. Kun täälläkin noita tavaroita ajelutetaan ympäri maailmaa, tuodaan mistä sattuu, niin aivan varmasti ilmastopolitiikan kannalta ei ole yhtäkään perustelua, miksi tämä olisi hyvä järjestelmä. Tässä ei ole minkään näköistä järkeä tässä hommassa.

Kolmantena sitten vielä tämä laatu, tavaroiden laatu. Ajetaan tavaraa milloin ja mistä sattuu. Osa jää varmaan varaston nurkkiin seisomaan, ja sitten viedään koululle lasten syötäväksi niitä ruokatarpeita. Onko tämäkään oikein?

Kyllä joskus niin pistää vihaksi, että en jaksa ymmärtää, miksi tällaisiin järjestelyihin on tässä maassa menty — monessa muussakin asiassa, esimerkiksi näissä tieasioissa. Ratkaisu on olemassa, se on halvempi, mutta sitä ei saa tehdä. Ja sitten kun menet jonnekin valtion virkamiehen luokse, sinulle lyödään paperi eteen, että tämä toimii tämä homma. Kun iskunvaimentimen remontinkin itse jouduin autooni tekemään, ei se minua harmittanut, mutta kyllä se vain piti tehdä. Mutta jos siihenkin asiaan on ratkaisu olemassa, ja se on halvempi, niin miksei sitä saa Suomen valtio tehdä? No, kun on tämä keskitetty hallintojärjestelmä, että kaikki päätetään täällä ja järkeä ei ole maakunnissa mitään muka. [Toimi Kankaanniemi: Brysselissähan pääsyy on! — Timo Heinonen: Jättäkää jo tämä hallitus!] — Edustaja Kankaanniemi on aivan oikeassa, Brysselissäkään ei viisaus asu. Se asuu, sitten kun tiukka paikka tulee, paikallisissa ihmisissä, missä se on aina asunut ja asuu edelleen. [Timo Heinonen: Älkää olko pönkänä!] — Edustaja Heinonen toki tietää kaikki asiat paremmin kuin minä, [Timo Heinonen: En susista!] mutta minä olen iloinen, että minulla on noin lähellä hyvä, viisas neuvonantaja. Häneen voi aina turvautua, jos jotain ei tiedä. Saanko jatkaa? [Puhemies koputtaa] Teillä on oma puheenvuoro, sitten kun aika on.

Joka tapauksessa toivon, että eduskunta ottaa tämän asian vakavasti, olkoon kysymyksessä sitten huoltovarmuus, ilmastopolitiikka tai se, että tässä maassa pystyvät ihmiset järkevää politiikkaa harjoittamaan. Tämä, mitä nyt käsittelemme, on sen irvikuva.

15.12 Atte Harjanne vihr: Arvoisa puheenjohtaja! Kiitos kollegoille hyvistä nostoista ja puheenvuoroista tähän liittyen.

Itse hallituksen esitykseen liittyen: Talousvaliokunnan mietinnöstä käyvät minun nähdäkseni hyvin ilmi tähän esitykseen liittyvät tietyt huolet, ja tässäkin tapauksessa on tietysti syytä seurata, että lain henki sen toimeenpanossa säilyy. Ja kuten moni muukin on tuonut esille, on tärkeää, että meillä on aitoa kilpailua, ja on ihan ensiarvoisen tärkeää, että pk-yritykset voivat julkisiin hankintoihin täysipainoisesti osallistua ja heillä on siinä menestymisen edellytykset.

Noin yleisesti on hienoa, että tämä aihe herättää täällä näin paljon keskustelua. Julkiset hankinnat ovat merkittävää ja tärkeää vallankäyttöä. Toisaalta hyvin tehtynä ne tuottavat

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

taloudellista tehokkuutta, kustannussäästöä meidän julkiselle sektorille. Se on hyvä arvo sinänsä. Toisaalta ne taas mahdollistavat yhteiskunnan laajemman kokonaisedun ajamisen esimerkiksi elinkeinorakenteen kehittämisen osalta tai ympäristönsuojelun, ilmastotavoitteiden tai huoltovarmuuden edistämisen kannalta. Näiden tasapainoilustahan tässä lopulta on usein kyse, kun julkisia hankintoja tehdään, ja sen takia on ensiarvoisen tärkeää tosiaan, että tässä on toisaalta lainsäädäntö kunnossa, toisaalta käytännöt.

Mitä tulee sitten tässä esiin nostettuihin yksityiskohtiin päästöpuolesta, niin edustaja Hoskoselle totean, että pääsääntöisesti hyödykkeiden tuottaminen aiheuttaa enemmän päästöjä kuin niiden kuljettaminen ja siksi on ensiarvoisen tärkeää miettiä, mitä, miten ja kuinka paljon kulutetaan. Toki myös se logistiikkapuoli pitää pitää siinä mielessä, mutta kannattaa aina pitää hyvä käry asioiden mittakaavasta.

15.13 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Tässä keskustelun aikana edustaja Koponen toi esille kirjallisen kysymyksen, joka osoitettiin jo eroamaan joutuneelle Antti Rinteen hallitukselle, ja silloin omistajaohjausministeri Sirpa Paatero oli siihen vastannut, ja se koski näitä Hanselin kilpailutuksia. Kyllä tuo vastaus oli kertakaikkisen ihmeellinen: annetaan vastaus, jossa sanotaan, että kaikki on hyvin. Nyt kun on kuunnellut täällä hallituspuolueidenkin edustajia lähes reunavasemmalla aina tänne vasemmistokeskustaan asti, niin kaikki ovat päivitelleet, että miten Hansel voi tällä tavalla toimia. Tuntuu, että kilpailutuksessa mennään nyt joka kerta vain sieltä, mistä on helpoin mennä. Siihen muuten tässä julkisessa keskustelussa tuntuu Hanselkin koko ajan vetoavan — erilaisiin resursseihin ja sen vaikeuksiin — ja unohtaa sen, että voisi ottaa myös muita asioita esille, vaikkapa tässä siivouskysymyksessä tuotteiden laadun, ekologisuuden, paikallisuuden, suomalaisuuden. Sellaisia arvoja voidaan monilla eri kriteereillä nostaa näihin kilpailutuksiin, jos halutaan.

Ja nyt tehdään 50 miljoonan jättikilpailutus, ja kyllä, edustaja Hoskonen, te olette keskustana tämän ison kilpailutuksen pönkänä, kun te annatte tälle hallitukselle, sen omistajaohjaukselle, tukenne ettekä puutu siihen. Samaan aikaan Hansel kilpailuttaa ruokaa, minä kuulumme tässä toisen keskustalaisen kansanedustajan esille tuomana, ja kun katsoimme, niin se kilpailutus on neljä vuotta — neljä vuotta tämä jättisuuri kilpailutus, ja hankinta menee yhdelle toimijalle. Ei sen ajan jälkeen, kuulkaa, niitä pieniä toimijoita enää ole siihen seuraavaan kilpailutukseen tulossa. Ja tällaisissa ruokakilpailutuksissa voidaan ottaa esimerkiksi päästöt, kuljetusten aiheuttamat päästöt, esille ja huolehtia siitä, että olisi myös vaikkapa lähiruokaa tarjolla näissä. Itse vielä ennen tämän hallituksen alkua uskoin, että keskusta on vahvasti tukemassa sitä, että turvataan lähiruokaa, paikallista tuotantoa, paikallista toimintaa. Nyt täytyy kysyä, arvoisa puhemies, kuka tätä Hanselin toimintaa sitten kannattaa. Kannattaako sitä kukaan muu kuin omistajaohjauksesta tämän osalta vastaava ministeri, vai kannattaako sitä loppupelissä myös keskusta — teoissa mutta ei täällä salissa puheissa? Kysymys kuuluu, edustaja Hoskonen, miksi keskusta on tämän omistajaohjauksen nyt kuitannut ja antaa toteutua tämän ison 50 miljoonan kilpailutuksen näihin pesuaineisiin ja papereihin ja näihin ja vielä monin kerroin isomman ruokakilpailutuksen. Teillä olisi hallituksessa mahdollisuus tähän puuttua, [Puhemies koputtaa] sanoa omistajaohjaukselle, että näin ei käy, tai sitten lähteä pois tästä vasemmistohallituksesta.

15.17 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Tulee väkisin mieleen muuan radio-ohjelma, jossa muuan viisas ihminen sanoi aina ohjelman alussa, että tulen antamaan tä-

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

män ohjelman aikana niitä neuvoja, joita ilman te ette pärjäämään. Edustaja Heinosen puheessa oli vähän samaa sävyä. Kiitän siitä huolimatta häntä hänen hyvistä neuvoistaan.

Mutta mitä tulee tähän kilpailutukseen ja lakien säätämiseen, niin kuten edustaja Kiviranta omassa puheenvuorossaan sanoi, hankintalaissa sanotaan nimenomaan, että kilpailutukset tulee järjestää tarkoituksenmukaisesti. Se on, totta vieköön, omistajaohjauksen asia sitten valvoa sitä, ja minä en sillä ministerinpaikalla ole istunut, niin että viaton minä siihen asiaan olen. Viestini olen kyllä sanonut, että tällaista keskittävää järjestelmää en ikinä hyväksy. Ja olkoon se tämä päivä tai tuleva päivä tai joku muu päivä, niin edelleenkin en hyväksy, koska tässä äsken mainitut tavoitteet — ilmastopolitiikka, ihmisten turvallisuus, miten saadaan tavarat toimitettua, huoltovarmuus, mikä taitaa laissakin olla mainittuna — täytyy saada toteutettua.

Mitä tulee edustaja Harjanteen mainitsemaan asiaan, että ei kuljetus paljoa tuo: Tämä on sitä kummallista ajattelumallia, jota varsinkin edustaja Harjanne on aika usein tuonut esille, että kyllä sitä tavaraa voidaan muualta maailmasta kuljettaa mutta kotimaista ei voi käyttää. Tämä näkyy energiapolitiikassa parhaiten, että puun ja turpeen seosta ei voida käyttää mutta vaihtoehtona aina on se ulkomainen kivihiili, maakaasu ja joku muu. Tällaista ajattelua minä en jaksa millään ymmärtää, että se muka palvelisi Suomea. Me olemme semmoiseen aikaan menossa, jolloin kansallisilla, omilla raaka-ainevaroilla pärjääminen on valtava rikkaus kansakunnalle. Mutta tässä talossa tehdään valtavasti töitä, että rikkauksia ei saisi käyttää. Ajammeko me sitten Vorkutasta Venäjältä kivihiiltä taikka otammeko maakaasua tai otammeko ulkomaisia elintarvikkeita kilpailutuksen takia Suomeen? On tehty päätöksiä jonkun raaka-aineen käytön lopettamisesta, mutta kannattaa miettiä sitä, mikä on realismia. Kun on kova pakkaspäivä eikä kotimaista energiaa ole saatavilla, niin se on sitten aina ulkomainen vaihtoehto. Aina. Muuta vaihtoehtoa meillä ei ole.

Toivoisin, että kun näitä asioita käsitellään, niin oltaisiin edes rehellisiä itsellemme, että tunnustamme ne reunaehdot, millä me pelaamme. Maailma on tänä päivänä menossa kriisiä kohti, sille me emme mahda mitään. Suomi on tehnyt kansainvälisessä politiikassa — YK:ssa, EU:ssa, monessa muussa toimielimessä — ansiokasta työtä rauhan, turvallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi koko maailmassa, mutta emme yksin siihen pysty vaikuttamaan. Aivan yhtä lailla kuin emme yksin pysty ratkaisemaan ilmastomuutoksen kohtaloa, vaikka moni tuntee sitä yrittävän. Oman osamme olemme hoitaneet hyvin ja samalla linjalla jatkamme, mutta meillä on kotimaan asioiden hoito tässäkin asiassa mielestäni pikaisen retuperällä, ja siihen toivon kyllä ratkaisua hyvin äkkiä.

15.20 Jari Koskela ps: Arvoisa herra puhemies! On hyvin vaikea laittaa paremmaksi edustaja Hoskosen mielipiteitä. Allekirjoitan ne hyvin pitkälti. Tosin yhdessä asiassa hivenen olen eri mieltä.

Kun tuossa hetki sitten puhuttiin hinnasta, niin kyllä valitettavasti näissä kilpailutuksissa se hinta on nyt noussut aika määrääväksi tekijäksi. Tiedän, että monta kertaa me kunta-päättäjät, jotka olemme olleet tekemässä näitä päätöksiä, olemme valinneet halvimman mukaan, ja sitten on käynyt niin kuin on käynyt, elikkä on hetken päästä huomattu, että toimitukset eivät ole toimineetkaan niin kuin on sovittu tai joku siivousurakka ei ole laadultaan täyttänyt niitä kriteerejä, mitä siihen on asetettu. Silloin pitäisi hivenen katsoa pidemmälle ja tullaan tähän aiheeseen, mitä haluan nyt muutamalla sanalla avata: me emme halitse kilpailutusta, valitettavasti, ja kuitenkin me tiedämme, että hankintalaki antaa sen mahdollisuuden, että kilpailuttaja hyvin pitkälti määrittelee ne askeleet, missä mennään.

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

Edustaja Essayah'lle haluan sanoa, että totta kai ymmärrän sen, että suomalaisia ei saa laittaa toisten maiden edelle. Tästä ei ollut kysymys, vaan nimenomaan sillä kilpailutuksella voimme sen määritellä, tehdä, jakaa paloihin tai tietyillä edellytyksillä laittaa sen semmoiseksi, että se todellakin toimii sillä alueella, missä elämme ja olemme.

Tähän Hanseliin vielä sen verran, että tuntuu, että siellä tosiaan tämä hinta on ollut se määräävin tekijä ja halvin voittaa ja se iso volyymi, mitä siellä haetaan, ja kuten tuossa aikaisemminkin tuli kysyttyä, niin koska tosiaan olemme saaneet halvimmalla parasta. Kyllä meillä pitäisi olla rohkeutta ja taitoja tässäkin salissa, niin että me voisimme todellakin tehdä sellaisia lakeja, joilla tätä maata vietäisiin eteenpäin eikä taaksepäin. Tämä iso kysymys, mikä nyt nousee tässä uudessa esityksessä, on se, että nyt kun ruvetaan tekemään EU:ssa näitä päätöksiä, niin se päätävältä katoaa meiltä täältä vielä entisestäänkin, eli kun me olemme pystyneet tähän mennessä tekemään pienet asiat täällä, niin nyt tehdään isoja, suuria kokonaisuuksia ja jossain muualla päätetään. Kyllä tässä todellakin nyt huonot ajat koittavat, jollei sitten tehdä uusia muutoksia tähän nyt esitettäväänkin. Siksi tuossa omassa puheenvuorossani laitoinkin siihen loppuun, että pitää olla myöhemmin myös lainsäädäntöön tarvittaviin muutoksiin voimavaraa täältä salista. Nyt tämän keskustelun perusteella, mitä tänään on käyty, huomaa, että suuri enemmistö on sen takana, että tämä on meille huolestuttava asia tällaisenaan, jos se näin sitten nuijitaan.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Vielä edustaja al-Tae.

15.22 Hussein al-Tae sd: Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan ihmisenä olen myöskin tutustunut tähän Hanseliin ja Hanseliin liittyvään lainsäädäntöön, ja haluaisin lukea Hanselin papereista muutaman asian, jotka vastaavat hyvin moneen tänään esitettyyn kysymykseen.

”Hanselin tarkoitus on palvella koko julkista sektoria. Se mahdollistaa entistä ammattimaisemmat ja tehokkaammat julkiset hankinnat. Näin paitsi säästetään ja saadaan parempia tuotteita ja palveluja, voidaan myös käyttää hankintoja esimerkiksi päästöjen vähentämiseen ja työntekijöiden oikeuksien edistämiseen riskimaissa.” Tämä on yksi perustelu.

”Vastuullisiin hankintoihin panostamalla edistetään vastuullisten kotimaisten yritysten menestystä kilpailussa.” No miten tämä voidaan tehdä? Tässä papereissa lukee: ”Ymmärrämme yritysten huolen siitä, että uudistuksessa niiden mahdollisuudet osallistua kilpailutuksiin muuttuvat. Muutoksen tarkoitus on kuitenkin taata yrityksille paremmat mahdollisuudet osallistua kilpailutuksiin, kun esimerkiksi kunnilla on nyt siis mahdollista hyödyntää Hanselin ammattilaisia kilpailutuksissa. Myös Hanselilla on mahdollista jakaa kilpailutukset aina osiin, joko tuotekohtaisesti tai alueellisesti palvellen erilaisia alueita. Tällä saadaan mahdollisimman laajat pienten ja keskisuurten yritysten osallistumismahdollisuudet taattua.”

Sitten vielä: ”Valtiovarainministeriöllä ja Kuntaliitolla on käynnissä Hankinta-Suomi-toimenpideohjelma, jossa tavoitteena on lisätä julkisten hankintojen vaikuttavuutta. Siinä yhteydessä pyritään edistämään myös markkinoiden toimintaa ja kilpailutusten toteutusta, jolloin myös pienten ja keskisuurten yritysten näkökulmaa huomioidaan.” Siis tässä jälkimmäisessä mainitussa hankkeessa Suomen Yrittäjät ja monia yrityksiä on mukana.

Eli tässä edunvalvontaa tehdään, ja nämä kilpailutukseen liittyvät kysymykset on Hanselissa huomioitu, ja todennäköisesti säästövaraa on ja sitä tullaan tekemään. Joten ehkä tällainen Hanselin puolesta puhuminen olisi tässä kohtaa tärkeää ja ajankohtaista.

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

15.25 Seppo Eskelinen sd: Arvoisa puhemies! Niin kuin tuossa aiemmin totesin, niin nämä hankinnan ongelmathan meillä kaikilla ovat tiedossa, mutta ehkä tässä nyt sitten vähän liian mustaa kuvaa Hanselin roolista on rakennettu ja sillä edustaja al-Taeen puheenvuoro oli hyvä.

Luen täällä nyt sitten tästä paljon puhuttaneesta puhtaanapidon tarvikkeitten kilpailutuksesta: Käytännössä kaikki kilpailuun osallistuneet ovat suomalaisia pk-yrityksiä — lähinnä tähän salissa keskusteltuun mustaan kuvaan. Hanselin rooli on myös minusta se kehittäjän rooli ja tavallaan työnantajan rooli on tärkein. Tämä on kuntien ja sitten kuntayhtymien ja maakuntien asia, millä tavalla ja lähtevätkö ne sitten tähän yhtiöön mukaan. Sielähän tällä hetkellä on... — yritin löytää sitä omistajapohjaa, kaiken kaikkiaan prosentit ovat tiedossa, mutta keitä kaikkia siellä tällä hetkellä on, en löytänyt pikaisesti tuolta sivulta.

15.26 Sheikki Laakso ps: Arvoisa puhemies! Nyt en kyllä enää yhtään ole ihmeissäni siitä, että tämä hankintalakihomma on mennyt näin mönkään, jos äsken edustaja al-Tae luki paperista, mitä hienoja korulauseita on tehty, mikä on suunnitelma, ja kuitenkin tässä salissa on aivan selkeästi tullut selville se, että Hanselhan ei ole toiminut niin kuin se on kirjoitettu sinne paperiin, miten niitten pitäisi toimia. En nyt käsitä, miten Hanselin viimeaikaisia touhuja voi kukaan puolustella sillä, että kerrotaan, mitkä ovat tavoitteet. Kyllä minä ymmärrän, se on monessa muussakin asiassa, että tuijotetaan siihen, mitä kirjoitetaan paperille. Meillähan suunnitelma on jopa puolittaa meidän liikenteen päästöt kymmenessä vuodessa, ja me voimme kirjoittaa jotain sinne, mutta aivan eri asia on se, mitä me teemme ja miten me saamme sen asian maaliin. Nyt Hansel on kyllä tehnyt komean korukirjelmän, niin kuin kaikki muutkin tekevät aina, ihan oli asia mikä tahansa, mutta jos ei tehdä sitä asiaa niin kuin ollaan tavallansa itselle itse kehuttu tehtävän, niin sitähan me tässä kritisoimme, ja pakkohan tähän on puuttua, koska muutenhan tämä menee ihan kuralle, koska näitä esimerkkejä on ihan tolkkuttomia määriä. Me maksamme tällä hetkellä yhteiskunnan varoista monissa kilpailutuksissa jopa ylimääristä.

Edustaja Hoskonen puhui tuossa aikaisemmin tienhoidosta, ja me maksamme siinä noin kymmenen prosentin ylimääristä kustannusta koko ajan sen takia — varmaan Hoskonen tietää tilanteen, mutta voin vielä tarkentaa — että kun iso kilpailutus tehdään jollain tietyllä alueella vaikka aurauksesta ynnä muuta, niin se iso toimija, kuka voittaa sen, ottaa kymmenen prosentin siivun, ja sen homman tekevät ne, jotka eivät ole voineet edes tarjota sinne. Se on täysin järjetön asia, että se pienyrittäjä ei pääse edes tarjoamaan, kuka sitten kuitenkin tekee sen. En viitsi nimeltä mainita niitä firmoja, mitkä ne hommat aina voittavat ja sitten jakavat ne pienille, ja maksuehdot ovat oikeasti välillä kahta kolmea kuukautta. Elikkä niitten yrittäjien pitää hommata parhaimmillaan kolmeksi kuukaudeksi polttoaineet, palkat, kalusto, kaikki tämmöiset, ennen kuin ne saavat ensimmäisen kerran laittaa edes laskua niistä. Varmasti oikeasti ne tekisivät kunnalle tai valtiolle ne hommat suoraan halvemmalla.

15.28 Hussein al-Tae sd: Arvoisa puhemies! On ensinnäkin otettava huomioon se, että edustaja Laakso ymmärtää näitä asioita ja hänen huolensa on aito. Se huoli perustuu sille, että jos todella meinataan säästää yhteiskunnan varoja, niin se tehdään myöskin oikein. Ja tämä on jaettu huoli. Uskon, että Hanselissa toteutetaan lakia niin kuin pitää, ja jos ei, niin siitä on aina seuraamukset. Tässä kohtaa myöskin paljon säästövaraa on ja opittavaa on, ja

Punkt i protokollet PR 17/2020 rd

siksi koen, että tämä keskustelu tässä salissa on ollut varmasti hyvä viesti sinne Hanselin suuntaan ja myöskin ohjausministerin suuntaan, ja tältä pohjalta on hyvä jatkaa ja pyrkiä toteuttamaan nämä korulauseissa luetellut asiat oikein kaikkien meidän suomalaisten puolesta.

Riksdagen avslutade den allmänna debatten.

Riksdagen godkände innehållet i lagförslagen 1.-3. i proposition RP 47/2019 rd enligt betänkandet. Första behandlingen av lagförslagen avslutades.